

INSTITUTUL
PATRIMONIULUI CULTURAL

MUZEUL
CIVILIZAȚIEI
DACICE ȘI ROMANE
DEVA

FACULTATEA
DE FILOLOGIE ȘI ISTORIE,
UPS „ION CREANGĂ”

FACULTATEA DE ISTORIE
ȘI FILOSOFIE A USM

CONFERINȚA ȘTIINȚIFICĂ NAȚIONALĂ
CU PARTICIPARE INTERNAȚIONALĂ

VALORIFICAREA PATRIMONIULUI ETNOCULTURAL ÎN CERCETARE ȘI EDUCAȚIE

EDIȚIA A VI-A

PROGRAMUL
ȘI REZUMATELE
COMUNICĂRILOR

30 NOIEMBRIE 2021

CHIȘINĂU, REPUBLICA MOLDOVA
INSTITUTUL PATRIMONIULUI CULTURAL
BD. ȘTEFAN CEL MARE ȘI SFÂNT, 1

ich.md

INSTITUTUL PATRIMONIULUI CULTURAL
MUZEUL CIVILIZAȚIEI DACICE ȘI ROMANE, DEVA, ROMÂNIA
FACULTATEA DE FILOLOGIE ȘI ISTORIE, UPS „ION CREANGĂ”
FACULTATEA DE ISTORIE ȘI FILOSOFIE, USM

Conferința științifică națională cu participare internațională

**„Valorificarea patrimoniului etnocultural
în cercetare și educație”**

Ediția a VI-a

Chișinău, 30 noiembrie 2021

Ariile tematice ale conferinței:

Educația prin patrimoniu

Patrimoniul istoric și etnocultural

Conservarea, valorificarea și promovarea patrimoniului cultural

Comitetul de organizare:

Victor GHILAȘ, Adrian DOLGHI, Natalia GRĂDINARU, Ion DUMINICA,
Gherghina BODA (România), Dumitru-Cătălin ROGOJANU (România),
Valentina URUSU, Svetlana PROCOP, Raisa OSADCI.

Comitetul științific:

Dr. hab. Victor GHILAȘ, dr. Adrian DOLGHI, dr. Natalia GRĂDINARU,
dr. hab. Gherghina BODA (România), dr. hab. Dumitru-Cătălin ROGOJANU
(România), dr. Valentina URUSU, dr. Ion DUMINICA,
dr. Svetlana PROCOP, Raisa OSADCI.

Redactare:

Iulii PALIHOVICI (textele în limba română),
dr. Diana NICOGLO (textele în limba rusă)

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

PROGRAMUL CONFERINȚEI

Marti, 30 noiembrie 2021

SESIUNEA DE DESCHIDERE A CONFERINȚEI

9.00 - 10.00

Accesați linkul:

<https://meet.google.com/myi-guyv-ufn>

Moderator: dr. Adrian DOLGHI

Mesaje de salut

Dr. Adrian DOLGHI, director-adjunct al Institutului Patrimoniului Cultural

Dr. hab. Dumitru-Cătălin ROGOJANU, cercetător științific III, Muzeul
Civilizației Dacice și Romane, Deva, România

Dr. Valentina URSU, coordonatoarea programului de master

„Patrimoniul istoric și turismul cultural”, Universitatea Pedagogică de Stat
„Ion Creangă”

Prezentări de carte:

Materialele Simpozionului Național de Etnologie „Tradiții și procese etnice”, Ediția a 2-a, 30 martie 2021. Chișinău: UNU, 2021

Prezintă dr. Natalia GRĂDINARU, secretar științific al IPC,
coordonatorul volumului

Revista de Etnologie și Culturologie, 2021, Volumul XXX.

Prezintă dr. Svetlana PROCOP, redactor-șef al Revistei de Etnologie
și Culturologie

10.00 - 14.00

Desfășurarea lucrărilor pe secțiuni

**SECȚIUNEA I:
PATRIMONIUL ISTORIC ȘI ETNOGRAFIC**

Accesați linkul:

<https://meet.google.com/myi-guyv-ufn>

Moderatori:

dr. hab. Gherghina BODA, dr. Natalia GRĂDINARU

Industria de casă în viziunea lui George Barițiu (Revista *Transilvania* 1877, 1889)

Dr. hab. Gherghina BODA, Muzeul Civilizației Dacice și Romane, Deva, România

Elemente simbolice ale identității naționale prezente în miniatura armeană

Dr. Elena ARDELEAN, dr. Vasile TUDOR, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, România

Normele tradiționale de gestionare rațională a resurselor mediului în practicarea meșteșugurilor tradiționale, legate de prelucrarea fibrelor vegetale și a lemnăritului

Dr. Natalia GRĂDINARU, Institutul Patrimoniului Cultural

Muzica în obiceiul funerar

Carolina COTOMAN, Institutul Patrimoniului Cultural

Darul ca parte a trocului în cadrul obiceiurilor de familie

Adriana BUTNARU, Institutul Patrimoniului Cultural

Șezătoarea și claca: caracteristici comune și diferențe

Raisa OSADCI, Institutul Patrimoniului Cultural

Aspecte etice și atitudinale ale practicilor ceremonialelor de trecere.

Cazul satului Fetești, raionul Edineț, Republica Moldova

Alexandru SEU, Liceul Teoretic „Mihai Eminescu”, mun. Edineț

Vestimente exterioare din piele și blană în portul popular

Ina ISAC, Institutul Patrimoniului Cultural

Conceptul de elită în mentalitatea tradițională românească

Sorin GRĂJDARI, Institutul Patrimoniului Cultural

Viața religioasă a evreilor din Basarabia în perioada țaristă (1812–1914)

Dr. Victor DAMIAN, Institutul Patrimoniului Cultural

Istoricul Alexandru Boldur despre minoritatea rusă din Basarabia

Olga GARUSOVA, Institutul Patrimoniului Cultural

Imaginea patrimoniului cultural național în presa Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești. Studiu comparat

Dr. Valentina ENACHI, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

Revista „Femeia Moldovei” referitor la creșterea și educația copiilor sovietici (1951–1961)

Dr. Adrian DOLGHI, Institutul Patrimoniului Cultural

SECȚIUNEA II: EDUCAȚIA PRIN PATRIMONIU

Accesați linkul:

<https://meet.google.com/imk-ihgy-eok>

Moderatori:

dr. Valentina URSU, dr. Irina CAUNENCO

Rolul școlii în educația *Pro Patrimoniu*

Dr. Valentina URSU, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

Ansamblul Folcloric de Cântece și Dansuri „Sălcioarele” din comuna Burlacu, raionul Cahul

Olesea RADEV, studentă, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

Traditional games of the Gagauz people as reflected in periodicals

Ph.D. Vitali SÎRF, Institute of Cultural Heritage

Проблема межкультурных отношений молодёжи в ситуации неопределённости

Др. Ирина КАУНЕНКО, Институт культурного наследия

Instituțiile evreiești de caritate din Chișinău

Dr. Irina ȘIHOVA, Institutul Patrimoniului Cultural

Интердисциплинарная ноэтическая система концепций в аспекте понятия «ноэтический опыт» по Клиффорду Гирцу

Др. хаб. Жозефина КУШНИР, Институт культурного наследия

Predarea disciplinelor ciclului de studiu evreiesc în liceele din Chișinău cu componenta etnoculturală: starea actuală a problemei

Larisa SAMCIUC, Liceul Tehnologic ORT B. Z. Herțli, mun. Chișinău

Studiul patrimoniului natural și cultural reflectat în manualele de geografie din învățământul gimnazial

Valentina GRECU, masterandă, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

Ansamblul de Muzică și Dans Popular „Arcușul” din comuna Sărata Galbenă, raionul Hâncești

Ana MURAVSCHI, studentă, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

Potențialul patrimoniului cultural al orașului Londra și valorificarea lui turistică

Mihaela PRODAN, masterandă, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

Культурное наследие города Унгень

Владимир ПАВЛОВ, студент, Кишинёвский Государственный Педагогический Университет имени Иона Крянгэ

Valorificarea potențialului turistic al Rezervației natural-științifice „Codrii” din raionul Strășeni

Liliana CULEANU, masterandă, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

SECȚIUNEA III:

CONSERVAREA, VALORIFICAREA ȘI PROMOVAREA PATRIMONIULUI CULTURAL

Accesați linkul:

<https://meet.google.com/bqk-wvxb-pay>

Moderatori: dr. Ion DUMINICA

Valorificarea artei populare a Republicii Moldova în sistemul modern de educație

Tatiana BÎZGU, doctorandă, Universitatea Liberă Internațională din Moldova

Valorificarea motivelor covorului arhaic în arta textilă

Dr. Olimpiada ARBUZ-SPATARI, Daniela ROȘCA-CEBAN, doctorandă, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

Monumentul de arhitectură „Crucea Memoriei” din localitatea Săiți, raionul Căușeni

Natalia STRATAN, studentă, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

Valorificarea diferențiată a memoriei locale prin prisma surselor arhivistice explorate. „Popasul romilor nomazi” la Festivalul „La Hramul Căruțașilor”

Dr. Ion DUMINICA, Institutul Patrimoniului Cultural

Arheologia judiciară și istoria recentă

Sebastian ȘUFARIU, masterand, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

Изучение этнической идентичности традиционного жилого зодчества центрального Буджака

Оксана РОМАНОВА, Одесская государственная академия строительства и архитектуры, Украина

Рецепция наследия митрополита Петра Могилы в современном российском православии

Др. Максим ХИЖИЙ, Владимирский государственный университет им. А.Г. и Н.Г. Столетовых, Россия

Research of design features of memento mori rings

PhD Yevheniia HOLOVCHANSKA, Tatiana KUCHER, student, dr. Maryna KOLOSNIChENKO, Kyiv National University of Technology and Design, Ukraine

ДНК Украинского художественного искусства

Карина АРЕНДАР, др. Татьяна ДЗЫКОВИЧ, др. хаб. Людмила ГАЛАВСКАЯ, Киевский национальный университет технологий и дизайна, Украина

Этнические истоки творчества в кубизме Александры Экстер

Инна ГАЕВАЯ, др. НИКОЛАЕВА Татьяна, др. Надежда ПАРАНЬКО, Киевский национальный университет технологий и дизайна, Украина

Виды украинских этнических украшений

Марта ГОЦИК, студентка, др. Марина КОЛОСНИЧЕНКО,
др. Калина ПАШКЕВИЧ, Киевский национальный университет
технологий и дизайна, Украина

Народные головные уборы – объект современного дизайна

Др. Надежда ПАРАНЬКО, Инна ГАЕВАЯ, др. НИКОЛАЕВА Татьяна,
Киевский национальный университет технологий и дизайна, Украина

Украинский народный костюм как источник вдохновения для разработки коллекций современной одежды

Др. Калина ПАШКЕВИЧ, др. Ольга ЕЖОВА, др. Елена ГЕРАСИМЕНКО,
Киевский национальный университет технологий и дизайна, Украина

REZUMATELE COMUNICĂRILOR

Valorificarea motivelor covorului arhaic în arta textilă

Dr. Olimpiada ARBUZ-SPATARI,
Daniela ROȘCA-CEBAN, doctorandă
Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

Din timpuri vechi, oamenii au simțit nevoia de a-și decora ambianța ornamentând țesăturile care acoperă pereții casei sau diverse piese de mobilier, utilizând în decor motive cosmice, pomul vieții, păsări magice, mesageri ai vieții de apoi și aducători de noroc stăpânului casei, în curtea în care și-au ales cuibul. Așa motive exprimă esența spirituală a întregului.

Pomul vieții – simbol al legăturii între cer și pământ, considerat sacru în cultura unor popoare, (stejarul pentru celți, teiul la germani, frasinul la scandinavi, măslinele – pentru estul islamic, mesteacănul pentru siberieni și molidul românesc este o parte componentă a viziunii de neatins a „Tinereții fără bătrânețe și vieții fără de moarte”.

Reprezentarea motivelor ornamentale arhaice este larg răspândită în designul interior, arhitectură, în arta textilă, ceramică, prelucrarea pielii și lemnului (produselor de port și de uz casnic). De aici rezultă existența reprezentărilor sus menționate realizate în diverse tehnici decorative, în mod deosebit interpretate în batik sau imprimeul artistic. Tehnicile batikului sunt variate. Principala caracteristică a batikului este că a putut combina simultan mai multe tehnici de artă plastică: acuarela, vitraliul, pastelul, grafica și chiar mozaicurile. Și fiecare produs realizat cu această tehnică este absolut unic, iar fiecare obiect executat este original.

Tehnicile moderne și materialele care în permanență se reactualizează și se îmbunătățesc, ne permit să revedem posibilitățile noastre creative și modalitățile de valorificare a ornamentelor care au fost uitate sau ignorate de-a lungul anilor. Acum suntem în perioada de renaștere națională în manifestarea sa maximă. În toate domeniile activității noastre putem vedea cum ornamentele tradiționale sunt introduse ca simboluri, logouri, embleme și alte elemente distinctive. Și arta textilă în acest sens oferă o gamă variată de articole în care pot și trebuie valorificate aceste motive.

Cuvinte-cheie: arta textilă, batik, motiv arhaic, pomul vieții.

Elemente simbolice ale identității naționale prezente în miniatura armeană

Dr. Elena ARDELEAN, dr. Vasile TUDOR,
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, România

Cu o istorie zbuciumată de mii de ani, având parte de mai multe migrații masive, în dorința de a-și păstra identitatea națională, poporul armean a creat o artă unică, încărcată de simbolism. Astfel, simbolul eternității, crucea în opt colțuri, diferite elemente fitomorfe sau zoomorfe sunt prezente pe diferite monumente arhitecturale, pe pereții bisericilor, dar și în manuscrisele armenе, conferindu-le acestora un caracter unic și rămânând în istorie ca martori ai creativității și originalității poporului armean.

În cultura armeană medievală, *semnul eternității* simboliza conceptul de viață veșnică, cerească. Cel mai frecvent, semnul eternității este compus din opt linii curbe care pornesc dintr-un punct central în sensul acelor de ceasornic sau în sens trigonometric, însă uneori apare reprezentat și în alte variante, fără a-și pierde semnificația. În jurul secolului al VIII-lea utilizarea semnelor eternității, simbolizând identitatea națiunii armenе, a devenit o practică iconografică națională stabilită și își păstrează semnificația până în epoca modernă.

Întâlnită frecvent în tradiția orientală, rodia a devenit în arta armeană sinonimă cu abundența, prosperitatea, fertilitatea și renașterea. Sfinții părinți ai Bisericii Armenе au găsit în acest fruct simbolul Bisericii care își ține uniți toți credincioșii, la fel cum rodia strânge sub coaja sa mulțimea boabelor. În plus, acest fruct este simbol al sângelui lui Hristos, semnificând totodată Învierea Sa precum și belșugul harurilor dumnezeiești. Având o încărcătură simbolică atât bogată, rodia se regăsește frecvent în decorarea manuscriselor religioase.

Un alt element specific culturii armenе, simbolizând înțelepciunea divină și întâlnit frecvent în miniatura armeană este dragonul cunoscut cu numele Vishap și care, conform mitologiei, locuia în muntele sfânt, Ararat. De obicei este înfățișat ca un șarpe înaripat sau ca o combinație de elemente de la diferite animale.

Cuvinte-cheie: manuscris, miniatură armeană, simbolul eternității, crucea cu opt colțuri, vishap.

Valorificarea artei populare a Republicii Moldova în sistemul modern de educație

Tatiana BÎZGU, doctorandă,
Universitatea Liberă Internațională din Moldova

În secolul XXI – secolul schimbărilor inovatoare și al dialogului culturilor, sistemul de învățământ trece prin schimbări importante.

Arta populară a țării noastre are o diversitate bogată de tehnici, tehnologii și materiale. Arta și tradițiile populare au un potențial pedagogic enorm și contribuie la dezvoltarea bogăției patrimoniului etnocultural de către elevi, dezvoltă simțul frumuseții, armoniei și gândirii imaginative.

Alături de tehnologiile pedagogice generale, este necesar să se includă noi mijloace și metode de predare eficiente în procesul de învățare. În activitățile profesorului, acțiunile privind organizarea activității cognitive ar trebui să joace rolul maxim: o varietate de materiale ilustrative, modelele multimedia și interactive, ca rezultat procesul de învățare poate să fie transferat la un nivel înalt.

De exemplu studiarea meșteșugurilor tradiționale în cadrul lecțiilor actuale de educație tehnologică, prevede o serie de etape: lucru cu materiale informative, inclusiv text, diagrame, schițe etc.; însușirea metodelor tehnologice și rezolvarea sarcinilor creative (începând de la cele mai simple și complicând treptat aceste sarcini pentru a ajunge la realizarea întregului proiect).

În societatea modernă, se pun cerințe speciale pentru specialiștii din domeniul educației, deoarece ei sunt purtătorii moștenirii culturale a poporului lor, precum și transmițătorii culturii etnice și ai moștenirii culturale a lumii. Cunoașterea patrimoniului cultural este factorul care ar umple golul în educația spirituală și morală a tinerilor, precum și în păstrarea diversității culturale a lumii. Pedagogii ar trebui să folosească o gamă largă a mijloacelor necesare pentru a ajuta tineretului să se dezvolte multilateral. De asemenea, studiul meșteșugurilor și tradițiilor de artă populară deschide în fața generațiilor noi o lume bogată a culturii estetice și spirituale.

Cuvinte-cheie: meșteșuguri, tradiții, cultura etnică, arta populară, educație.

Industria de casă în viziunea lui George Barițiu (Revista *Transilvania* 1877, 1889)

Dr. hab. Gherghina BODA,
Muzeul Civilizației Dacice și Romane, Deva, România

Situația politică dramatică a românilor din Transilvania, îndeosebi după anul 1867, le-a impus acestora găsirea de noi căi și mijloace de promovare a valorilor naționale. Una dintre acestea a fost impulsivitatea dezvoltării industriei de casă, implicit a portului național românesc. Articolele apărute în revista *Transilvania*, organul de presă al ASTREI, scrise de George Barițiu, insistă pe necesitatea menținerii acestei industrii în contextul marii economii, prin intermediul acesteia păstrându-se atât valorile pur românești, cât și conștiința națională atât de necesară în lupta românilor transilvăneni pentru obținerea unor drepturi politice. Păstrarea identității naționale este corelată cu dezvoltarea și promovarea produselor industriei de casă.

Conștient de importanța micii industrii de casă pentru poporul român, atât din punct de vedere economic, cât și național, George Barițiu, și prin intermediul articolelor apărute în revista *Transilvania*, încearcă să arate avantajele enorme pe care le-ar avea aceasta pentru fiecare individ în parte, dar și pentru avuția națională. El încearcă să demonstreze avantajele practicării acestor meșteșuguri de casă făcând calcule simple pe înțelesul tuturor, încercând astfel să-i mobilizeze și să-i motiveze pe români să nu renunțe la această zestre ancestrală primită și transmisă din generație în generație.

Pentru Barițiu, producerea obiectelor tradiționale și transmiterea generațiilor tinere tainele meșteșugului țesutului, croitului și cusutului constituia nu numai o obligație familială, ci și o datorie națională. Femeile române, aidoma preoteselor antice, aveau sarcina și menirea sacră de a transmite peste timp și dincolo de timp modelele ancestrale în care se regăseau adevăratele rădăcini ale poporului român.

Astfel, îndemnul lui George Barițiu pentru practicarea în continuare a meșteșugurilor casnice au și o mare încărcătură națională și identitară.

Cuvinte-cheie: industrie de casă, români transilvăneni, femeie, port național, identitate națională.

Darul ca parte a trocului în cadrul obiceiurilor de familie

Adriana BUTNARU,
Institutul Patrimoniului Cultural

În mediul tradițional românesc, darul a avut întotdeauna valențe spirituale și rituale, cu importanță deosebită în relevarea relației între entități. Conform viziunii tradiționale referitoare la fenomenul darului, entitățile corelate pot fi: omul și divinitatea, omul și natura (un fenomen natural, un animal – uneori mitologic, o plantă etc.), omul și strămoșii, omul și omul (individ sau colectivitate) etc. În toate situațiile, darul capătă funcție de element al unui troc.

Pentru a scoate în evidență însușirile de bază ale darului, vom elucida manifestarea acestuia în cadrul obiceiurilor de familie: nașterea, căsătoria și înmormântarea, unde vom identifica prezența triplei obligații în mecanismul de funcționare a darului: *a da*, *a primi*, *a înapoia*, – subiect, luat în discuție de către celebrul teoretician al darului Marcel Mauss în lucrarea „Eseu despre dar”. Deși în literatura de specialitate este menționată atestarea darului ca fenomen cultural și la alte popoare, în comunicare ne vom referi la importanța darului și gradul înalt de spiritualizare a acestuia, în special, prin prisma societății tradiționale românești, înțelegând că, de fapt, fenomenul darului își exercită rolul pretutindeni, iar obiceiurile poporului nostru, cum ar fi: mânecele sau pupăza pentru moașă; colacii de schimb între conocari, între cuscri; unele pomeni, date de sufletul morților în schimbul formulei: „Dumnezeu să-l/s-o ierte!” etc., – sunt doar secvențe ce demonstrează existența și funcționalitatea acestui fenomen.

Menționăm că obiceiurile de familie din tradiția autohtonă se remarcă prin abundența ipostazelor care implică elementul de schimb. Normele rituale ce reprezintă cadrul de manifestare a obiceiurilor, legate de conceptul de dar, reflectă complexitatea cunoștințelor referitoare la procesele de relaționare, pe care le-a deținut poporul român din cele mai vechi timpuri, iar tripla formulă menționată anterior reprezintă o lege nescrisă pentru întreținerea unor relații de bună înțelegere.

Cuvinte-cheie: dar, troc, naștere, căsătorie, înmormântare.

Muzica în obiceiul funerar

Carolina COTOMAN,
Institutul Patrimoniului Cultural

După cum menționează Gheorghe Oprea: „Obiceiurile de înmormântare fac parte din fondul cel mai stabil al valorilor documentare și estetice, cu profunde semnificații în ceea ce privește profilul spiritual și specificul etnic”. Aceste fenomene etnoculturale confirmă originea precreștină a unor practici străvechi, care atestă continuitatea elementelor geto-dacice și daco-romane în cultura poporului român. În mentalitățile arhaice geto-dace, muzica a avut un rol important în cadrul obiceiurilor de înmormântare, aceasta făcând parte din ciclul adresat mortului. În prezent (spre deosebire de tradițiile altor popoare europene, unde cultul morților nu s-a păstrat atât de complex cum se întâlnește la poporul român) din cântecele rituale de înmormântare, din jocurile de priveghi reiese că cei vii nu au teamă pentru mort, ci dimpotrivă, ei consideră că între lumea de aici și cea de dincolo există anumite legături, care trebuie căutate în ideea permanenței neamului.

Menționăm că timp îndelungat cântecele rituale erau confundate cu bocetul. Folcloristul C. Brăiloiu a fost cel care a remarcat diferența dintre acestea, subliniind faptul că primele sunt producții folclorice interpretate în grup „la anume vreme, după anume legi”, de către femei care nu sunt rude ale mortului, iar bocetele sunt „revărsări melodice ale părerii de rău, sunt cântece individuale ale rudelor, ca acte obligatorii de bună cuviință față de mort și sunt expresii spontane ale durerii pricinuite de dispariția celui în cauză”.

Un alt fapt cultural, care trebuie constatat, este atestarea până în prezent a *muzicii instrumentale* în cadrul obiceiurilor de înmormântare. Deși nu foarte frecvent, cortegiul funerar este însoțit de o orchestră, ce intonează cântece de „Petrecere a mortului”. Aceasta se întâmplă, în special, la înmormântarea celor tineri sau a ciobanilor. Materialele de teren demonstrează că, uneori, sunt înmormântați cu muzică și cei care s-au sinucis, mai ales, că la astfel de înmormântări nu participă preotul. Orchestra / fanfara de multe ori este prezentă la înmormântarea persoanelor care au activat în cadrul Armatei Naționale, Ministerului Afacerilor Interne. În comunicare ne vom referi la instrumentele muzicale, atestate în datinile înmormântării.

În ciuda transformărilor inerente ale creației etnofolclorice, cauzate de evoluția social-culturală a omenirii, obiceiurile și cântecele, specifi-

ce tradițiilor de înmormântare, fac parte din fondul cel mai „conservator” al creației populare. Colectivitatea tradițională, pusă în fața problemelor majore ale vieții și morții, apelează la străvechea datină ca la unul din suporturile de bază ale existenței umane, cu speranța că poate să ajute defunctul să se integreze reușit în lumea de dincolo.

Cuvinte-cheie: obicei, înmormântare, bocet, melodii instrumentale, instrumente muzicale.

Valorificarea potențialului turistic al Rezervației natural-științifice „Codrii” din raionul Strășeni

Liliana CULEANU, masterandă,
Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

Raionul Strășeni, deși nu este amplasat pe o suprafață foarte mare, este bogat în atracții turistice, printre care peisaje și monumente naturale unice și foarte pitorești.

Rezervația natural-științifică „Codrii” este cea mai veche rezervație a Republicii Moldova, fondată în anul 1971 și ocupă o suprafață de 5 177 ha, la care se mai adaugă și o zonă de protecție de circa 12 300 ha. Ea se află în partea de nord-vest a masivului silvic Căpriană – între satele Lozova, Miculeușeni, Bursuc și Drăgușeni, la cca 50 km distanță de or. Chișinău. Rezervația servește ca depozit al fondului pădurilor central-europene. Relieful are înălțimi de maxim 380 m, e întretăiat de nenumărate văi, râpi, hârtoape.

În rezervație se află sub ocrotire circa 1 000 specii de plante, 43 specii de mamifere. Din 800 specii vasculare – 60 sunt rare, iar 23 sunt incluse în Cartea Roșie a Moldovei. Se găsesc 145 specii de păsări, 7 specii de reptile, circa 10 specii de amfibii și 14 510 mii de specii de insecte. Este unicul loc din Republica Moldova unde s-a efectuat sistematic studiul faunei nevertebratelor.

Rezervația natural-științifică „Codrii” atrage turiștii, în primul rând, prin peisajele naturale, muzee ale naturii, specii rare de floră și faună, dat și prin amenajarea traseelor turistice, centre de informare. Rezervația dispune de locuri de cazare, creând astfel posibilitatea să se găsească în acest teritoriu pentru studii și cercetare un timp mai îndelungat.

Pentru valorificarea eficientă a posibilităților oferite de rezervație sunt necesare eforturi comune ale angajaților acestei instituții, precum și ale comunității locale. Administrația publică ar putea sprijini eforturile pentru desfășurarea unor acțiuni de îmbunătățire a infrastructurii. Acesteia ar permite promovarea mai activă a rezervației prin intermediul rețelelor de socializare, spoturilor informative, materialelor video etc. La fel, și instituțiile educaționale își pot aduce contribuția în valorificarea potențialului rezervației.

Cuvinte-cheie: Strășeni, rezervație, turism, muzeu, administrare.

Viața religioasă a evreilor din Basarabia în perioada țaristă (1812–1914)

Dr. Victor DAMIAN,
Institutul Patrimoniului Cultural

Conform tradiției religioase evreiești, kahalul (conducerea comunității evreiești) a jucat un rol important în organizarea vieții religioase în comunitățile evreiești din Basarabia, influențând repartizarea posturilor în sinagogă.

Evreii din Basarabia erau obligați să petreacă în sinagogă o anumită parte a sărbătorilor de familie (Șabat, Bat-mițva / Bar-mițva (majoratul fetelor și băieților), precum și a sărbătorilor calendaristice (Roș Hașana, Iom Chipur, Sucot). Pentru ei, factorul determinant pentru ținerea acestor sărbători a fost Halaha (partea normativă a iudaismului, care reglementează toate aspectele vieții evreiești).

Anume religia a fost cea care a avut o influență hotărâtoare asupra identității evreiești: a devenit un element definitoriu în formarea identității naționale, sociale, etnice – inclusiv pentru evreii din Basarabia. Iudaismul a stat la baza formării miturilor și simbolurilor culturale naționale corespunzătoare etc.

La rândul lor, autoritățile ruse au străduit, prin introducerea mai multor legi restrictive, să interzică evreilor anumite obiceiuri religioase și casnice (anumite tipuri de haine religioase etc.). Aceste interdicții au afectat evreii din întreaga Zonă de Ședere, inclusiv din Basarabia. În același timp, scopul principal al autorităților ruse a fost unificarea treptată a statutului juridic al evreilor din Basarabia și celor care locuiau în alte provincii rusești.

În concluzie, trebuie subliniat că, în ciuda politicii autorităților țariste, în perioada secolului al XIX-lea – începutul secolului XX, evreii din Basarabia au reușit să-și păstreze individualitatea etnică, întrucât aproape că nu s-au amestecat cu reprezentanții altor naționalități. Rolul principal în acest sens l-a jucat izolarea lor religioasă, care s-a bazat pe instituția sinagogii, precum și pe formele tradiționale de viață și tradițiile religioase ale familiei evreiești, foarte importante fiind sărbătorile calendaristice și de familie.

Cuvinte-cheie: Basarabia, iudaism, evrei, tradiții religioase.

Revista „Femeia Moldovei” referitor la creșterea și educația copiilor sovietici (1951-1961)

Dr. Adrian DOLGHI,
Institutul Patrimoniului Cultural

Revista „Femeia Moldovei, a fost fondată în anul 1951 în calitate de „jurnal politic-obștesc și artistic-literar”. Misiunea revistei era cea de a promova emanciparea femeii în stil bolșevic-comunist. Pe paginile primului număr al revistei din anul 1951, însăși apariția acesteia era prezentată ca manifestare a „grijii staliniste față de femeia moldovancă”. Revista promova ideea eliberării femeii muncitoare și a implicării sale în procesul de muncă pentru cauza comunismului. Egalitatea de gen, promovată pe paginile revistei, consta, printre altele, și în egalitatea la locul de muncă, în implicarea egală în procesele de producție la fabrici, uzine și în colhozuri. Era promovată atât emanciparea femeii, cât și implicarea sa plină în procesele social-economice, politice și culturale ale societății sovietice și în construcția comunismului – valorificarea maximă a resurselor umane pentru necesitățile puterii sovietice.

Pe lângă rolurile sociale, atribuite femeii de puterea sovietică, sarcina de a naște și a educa copii rămânea, totuși, în vigoare. Acestui rol i se acorda atenție mai mică pe paginile revistei, fiind vehiculată ideea că implicarea în construcția comunismului este mai importantă și că femeia trebuie să se elibereze de responsabilitățile casnice și de cea a creșterii nemijlocite a copiilor, de aceștia urmând să aibă grijă statul sovietic. Se menționa că Statul sovietic „are o deosebită grijă” de educația copiilor (prin instituțiile specializate: creșe, grădinițe, școli, organizații de pionieri). Sunt menționate succesele femeilor la locul de muncă, precum și meritul grădinițelor în susținerea femeilor pentru a atinge succesul în producție. Cu toate acestea, conform ideii preconceptuate a ideologiei comuniste, care stătea la baza activității revistei „Femeia sovietică trebuia să educe copii sovietici”. Educația copiilor, se menționa pe paginile revistei, trebuia să fie în spirit communist. Obiectivele educației comuniste a copiilor erau: „ridicarea productivității muncii, dragostea de muncă, întărirea proprietății obștești, dezvoltarea colectivismului, dragostea față de patria socialistă”. Sfaturile pedagogice, oferite mamelor, erau îmbinate cu cele propagandistice de educație ateistă. Părinții, conform revistei, trebuiau, în general, să contribuie la educația copiilor în spiritul valorilor comuniste – să educe cetățeni sovietici.

Cuvinte-cheie: copilărie sovietică, femeie, revista „Femeia Moldovei”, educație.

Valorificarea diferențiată a memoriei locale prin prisma surselor arhivistice explorate. „Popasul romilor nomazi” la Festivalul „La Hramul Căruțașilor”

Dr. Ion DUMINICA,
Institutul Patrimoniului Cultural

În ajun de Sfântul Mare Mucenic Pantelimon (numit în popor și Pintilie Călătorul), tropăitul cailor și huruitul roților de căruțe s-au îngemănat armonios în satul Bravicea (raionul Călărași), unde caii, căruțașii și căruțele împodobite au devenit vedetele Festivalului „La Hramul Căruțașilor”. În anul 2021, festivalul a ajuns la cea de-a IV-a ediție.

Participanții la festival, cu ajutorul cailor și căruțelor, încearcă să reînsuflească și să promoveze tradițiile și meșteșugurile locale. În Republica Moldova, căruța cu cai a devenit unul din atributele culturii tradiționale. În trecut, oamenii erau invitați la nunți de către vorniceii călăreți; totodată, de obicei, la sărbători, populația locală se ducea în ospetie cu căruța cu cai, mai ales, la hramul satelor învecinate.

La cea de-a II-a ediție a Festivalului „La Hramul Căruțașilor” (15 iulie 2018), unii gospodari din satul Bravicea au hotărât să se deghizeze în romi; din spusele strămoșilor lor, în trecut, pe aceste locuri a făcut popas o șatră de romi nomazi: „am hotărât să aducem în prim-plan, la acest festival, o șatră de romi, anume așa cum erau ei pe timpuri, când veneau cu căruțele lor și vindeau la săteni diverse vopsele, iar la copii dulciuri și fluier”.

Comunicarea dată va reliefa valorificarea diferențiată memoriei locale prin prisma surselor arhivistice explorate de autor în cadrul Arhivei Naționale a Republicii Moldova. În perioada interbelică, autoritățile românești au documentat popasurile „neautorizate” ale șatrelor de romi nomazi pe moșiile satelor basarabene. Procesul-verbal întocmit la 27 mai 1919 de către Vasile Levițchi, subprefectul plasei Hânțești (jud. Chișinău) a constatat că „în pădurea de pe moșia satului Bălceana, ce aparține proprietarului Gheorghe Stroescu, la vreo 10 zile au făcut popas mulți țigani (romi n.a.), vreo 10 șatre, care au stat acolo „fără de voie” (de nevoie n.a.) din cauza ploilor. Țigani au spus că sunt din Dobrogea și au arătat un certificat eliberat de la Constanța. Peste vreo câteva zile, când ploaia a stat, țigani au plecat din pădure”. O altă sursă arhivistică adițională din 28.05.1919 relatează că „niște țigani necunoscuți au stat cu vreo 40 cai în pădurea Sofievca (com. Bălceana n.a.), unde au păscut vreo 20 desetine de fânețuri, au tăiat din pădure lemne uscate pentru foc și

vergi pentru șatrele lor <...>, facând pagubă proprietarului Gheorghe Stroe-Stroescu de 1000 lei pentru fânețe și 500 lei pentru lemne” (ANRM, Fondul 339, inventarul 1, dosarul 24/II, filele 355, 357).

Cuvinte-cheie: Festivalul „La Hramul Cărușailor”, memorie locală, sursă arhivistică, popasul romilor nomazi.

Imaginea patrimoniului cultural național în presa Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești. Studiu comparat

Dr. Valentina ENACHI,
Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

În comunicare se va prezenta sumar tematica și analiza cantitativă a materialelor din presa periodică sovietică consacrată patrimoniului cultural material și imaterial al Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești. Metodele calitative de cercetare a temei vor evidenția problemele, mesajele, accentele de bază în tratarea subiectelor referitoare la patrimoniul. Abordarea ideologică a conținuturilor în tratarea patrimoniului cultural nu a fost unica metodă de prezentare a acestora în presa timpului, deși a avut o pondere esențială. În lucrarea vor fi arătate și subiectele mediatice alternative, care au favorizat creșterea interesului față de cultura națională în pofida politicilor de cenzură a statului. Presa timpului a susținut propagarea valorilor etnice culturale, care erau în consens cu politicile de partid, dar a avut și meritele sale în abordarea critică a problemelor consacrate patrimoniului etnologic.

Cuvinte-cheie: presa, articole, publiciști, optimism, cultură.

Istoricul Alexandru Boldur despre minoritatea rusă din Basarabia

Olga GARUSOVA,
Institutul Patrimoniului Cultural

În vasta gamă de interese științifice ale celebrului istoric basarabean Alexandru Boldur (1886–1982), un loc important ocupă problema interacțiunii dintre stat și etniile care locuiesc acolo. Diferite aspecte ale acestei probleme, pe care savantul le-a cercetat nu numai în contextul istoriei, dar și în cel al contemporaneității, vor fi evidențiate, analizând publicațiile lui A. Boldur dedicate rușilor din Basarabia.

Pentru prima dată se introduce în circuitul științific articolul „Minoritatea rusă în România (organizare și activitate)”, publicat la Paris, în 1931, în *Lloyd-journal*, volumul 2, care a fost „organul independent rus din străinătate”. Dedicat celor trei ani de activitate a Asociației minorității ruse, această publicație, în mare măsură, este menită să umple pagina neexplorată din istoria vieții publice ale populației de etnie rusă din perioada interbelică, când odată cu venirea la putere, în 1928, a Partidului Național-Țărănesc „s-a deschis posibilitatea organizării politice libere a populației”.

Autorul, care era profesor la Institutul Teologic din Chișinău la acea vreme, acordă o atenție deosebită programului bisericesc al minorității ruse. Analizând perioada dificilă din activitatea Bisericii Ortodoxe Române cauzată de introducerea noului stil, el observă poziția lipsită de compromisuri a adepților stilului vechi, ceea ce a dus inevitabil la un conflict cu autoritățile, ceea ce a predeterminat soarta Asociației. Subliniind „deplina loialitate” a populației ruse față de statul român, Boldur împărtășește pretențiile de a-și asigura drepturile naționale și culturale în condiții de egalitate cu alte minorități. Un om cu opinii democratice largi, un istoric și un avocat în rezolvarea problemei naționale, el a aderat la necesitatea de a ține cont de interesele și particularitățile spirituale și culturale ale etniilor.

Îmbibat cu „dorința de a evidenția situația minorității ruse cât mai complet și obiectiv”, articolul lui A. Boldur prezintă interes pentru cercetarea diverselor teme, legate de perioada interbelică. Această sursă valoroasă de studiere a istoriei populației de etnie rusă din Basarabia, împreună cu alte publicații ale lui A. Boldur în presă, dezvăluie o nouă fațetă a activității sociale a savantului.

Cuvinte-cheie: istoricul Alexandru Boldur, minoritatea rusă, Basarabia interbelică, problema națională, drepturile culturale.

Conceptul de elită în mentalitatea tradițională românească

Sorin GRAJDARI,
Institutul Patrimoniului Cultural

Observăm că, în ultima perioadă, conceptul de elită a pătruns tot mai mult în limbajul cotidian românesc. Dacă inițial acest cuvânt era folosit pentru a desemna bunuri, produse de cea mai înaltă calitate, astăzi poate fi atribuit și așa-numiților oameni aleși ai societății.

Analizând numeroase materiale publicate, în mod special lucrările etnologului și folcloristului român Simion Florea Marian, am constatat că conceptul de elită apare și în mentalitatea tradițională românească, deși nu neapărat definit cu termenul elită. Analizând aspectul respectiv prin prisma tradițiilor și obiceiurilor de familie (botez, nuntă, înmormântare) din trecut, putem releva faptul că, în conformitate cu mentalitatea tradițională românească, în mediul social tradițional românesc existau unele persoane, care erau considerate mai deosebite, mai alese decât restul societății. Aceștia puteau fi persoanele de conducere a comunității, oamenii mai avuți, dar, nu în ultimul rând, și persoanele care aveau un nivel spiritual mai înalt, ei fiind considerați înțelepții satului. Dintre ultimii făceau parte bărbații maturi, care instruiau ceata de feciori, numiți în mai multe localități tată de feciori, femeile care consiliau fetele mari, adunate în șezătoare, feciorii care ajungeau să fie șefi ai cetelor de feciori etc.

Cei considerați de elită, datorită faptului că erau mai înstăriți, erau remarcați și în aspect ritual. De exemplu, fiind considerat cel mai bun gospodar, bărbatul sau feciorul care ieșea primul la arat, devenea protagonist în cadrul ritualic al sărbătorilor de 40 de sfinți; cei mai avuți erau luați drept nași la botezuri și cununii; obiceiurile desfășurate în familiile lor aveau mai mult fast etc.

Conceptul de elită, reieșind din analiza numeroaselor lucrări care au tangență cu tema de cercetare, se asociază, așadar, cu acele persoane care ocupă o poziție importantă în societate, în virtutea faptului că se trag dintr-o vișă mai aleasă sau pentru că au calități gospodărești și spirituale deosebite.

Cuvinte-cheie: elită, om ales, gospodar, mentalitate tradițională, ritual.

Studiul patrimoniului natural și cultural reflectat în manualele de geografie din învățământul gimnazial

Valentina GRECU, masterandă,
Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

Instituțiile din învățământul general sunt cele care informează și sensibilizează opinia elevilor cu referire la valoarea inestimabilă a patrimoniului natural și cultural, iar aceste diseminări se fac prin intermediul manualelor, inclusiv de Geografie.

Începând cu clasa a 5-a elevii descoperă lumea prin intermediul unei noi discipline *Geografie*, cunoscând diverse specii de animale și plante caracteristice zonelor naturale ale Terrei, și popoarele lumii cu specificul lor. În clasa a 6-a elevii se familiarizează cu patrimoniul natural și cultural al continentelor sudice (Africa, America de Sud, Australia, Antarctica). Rămân fascinați de diversitatea speciilor de plante și animale din toate zonele naturale, de asemenea și de modul de viață al băștinașilor.

Manualele pentru clasa a 7-a prezintă o descriere a continentelor nordice (America de Nord și Eurasia) și frumusețea lumii oceanice. Prezintă interes și curiozitate atât unitățile de relief, cât și locuințele, modul de trai, ocupațiile, obiceiurile popoarelor din aceste zone.

Un moment important pentru patrimoniul nostru este reflectat în manualele pentru clasa a 8-a (Geografia fizică a Republicii Moldova) și clasa a 9-a (Geografia umană a Republicii Moldova), din care elevii se familiarizează cu specificul țării noastre din punct de vedere fizic și uman. În timpul orelor elevii învață despre Ariile naturale protejate și Rezervațiile științifice din țara noastră: *Rezervația științifică „Codru”*; *Rezervația științifică „Iagorlîc”*; *Rezervația științifică „Prutul de Jos”*; *Rezervația științifică „Plaiul Fagului”*; *Rezervația științifică „Pădurea Domnească”*.

Iar geografia umană abordează patrimoniul țării noastre prin prisma obiectivelor culturale, precum cetățile Soroca, Tighina (Bender), Mănăstirea Căpriana, Rezervația cultural-naturală „Orheiul Vechi”, Valul lui Traian ș.a. Cunoașterea acestor obiective turistice trezesc interesul copiilor pentru a descoperi aceste locuri frumoase ale țării noastre.

Cuvinte-cheie: patrimoniu, manual, elev, geografie, studiu.

Vestimente exterioare din piele și blană în portul popular

Ina ISAC,
Institutul Patrimoniului Cultural

Pieșele vestimentare, lucrate din piei și blănuri, rezultă din materia primă, care se găsea din belșug în Țările Românești. Un alt factor, ce a stimulat utilizarea pieilor și blănurilor în confecționarea îmbrăcăminteii exterioare, este necesitatea de protecție împotriva frigului.

Portul popular cuprinde un număr impunător de obiecte lucrate de către cojocari din piele și blană: cojoace scurte sau lungi, cojocelul, bițușe, cațaveici, pieptare, bunde, cușme etc. Funcția acestora este cea de a proteja corpul de frig, reprezentând, totodată, și piese nelipsite în cadrul ritualic. Pieșele, realizate de către meșterii cojocari, pot fi haine, ce acoperă doar bustul (numite pieptare), care acoperă și mâinile ori care sunt lungi până mai sus/jos de genunchi, uneori ajungând chiar până la glezne. Clasificarea morfologică și ornamentală a vestimentelor, create de către cojocari, exprimă o varietate demnă de a concura cu restul elementelor, ce alcătuiesc costumul popular.

Caracteristicile respectivelor piese de port au funcție determinantă pentru conturarea zonelor etnografice, precum și pentru identificarea clasei sociale a celui care le poartă, remarcându-se datorită motivelor ornamentale, materialelor folosite sau „mărcii” meșterului care a confecționat haina. În mare parte, fiecare meșter sau familie de meșteșugari dezvoltă o anumită tehnică de lucru, un anumit procedeu sau stil de împodibire, preferă anumite materiale sau culori, respectând, totuși, specificul zonei și, dacă realizează hainele la comandă, ținând cont de solicitările clientului.

Începând cu primele elemente din ansamblul tehnicilor de lucru, de la pregătirea pieilor, a tiparului, de la croirea pieșelor până la decorarea hainelor gata, cunoștințele și practicile se transmiteau din generație în generație, păstrându-se secretul tehnologic în interiorul familiei. În cadrul acestor „școli meșteșugărești” de familie (pentru „bunăstarea” dinastiilor viitoare) nu se acceptau ucenici, decât cu rare excepții (de exemplu, când în familie nu erau urmași de gen masculin).

Cuvinte-cheie: vestimentație, piele, blană, ornament, cojocar.

Ansamblul de Muzică și Dans Popular „Arcușul” din comuna Sărata Galbenă, raionul Hîncești

Ana MURAVSCHI, studentă,
Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

Poporul nostru este bogat în tradiții și obiceiuri, pe care le valorifică și le transmite generațiilor următoare. Doi piloni ai folclorului sunt muzica și dansul, ei merg în tandem în fiecare secol, întotdeauna au fost și vor fi temeiul unui neam – sunt poarta spre identitatea noastră. Acesta a fost scopul creării unui ansamblu de dansuri populare în satul Sărata Galbenă, raionul Hîncești – de a perpetua tradițiile populare muzicale și coregrafice. Cel care a inițiat și a format acest colectiv este coregraful Mihai Solomon, grație căruia formația s-a consolidat și a devenit cunoscută atât la nivel local, precum și național. Ulterior conducător al ansamblului devine discipolul său, Ion Negru, care activează în funcția de coregraf în prezent. El este unul din promotorii folclorului în comunitate. Membrii colectivului sunt atât elevi, cât și studenți, specialiști în diferite domenii, care împart o pasiune comună și continuă tradiția. Câțiva dintre membrii ansamblului sunt: Elena Papuc, Elena Covîleac, Ion și Ioana Tușînschi, Ana Maria Lozovoi, Alexandru Talmazan și alții. Ansamblul are în repertoriul său prin următoarele compoziții coregrafice: *Hora de la Sud*, *Hora ca la Prut*, *Conteneasca*, *Hora de sărbătoare*, *Sârba și Bătuta*, *Ciuleandra*, *Bătuta veche* etc.

Ansamblul de Muzică și Dans Popular „Arcușul” valorifică frumusețea muzicii și dansului popular moldovenesc. Tradițiile populare la Sărata Galbenă nu se uită, se promovează cu dragoste, motivație și respect pentru neamul nostru. Datorită acestui fapt ansamblul din sat a devenit deosebit și unic. El a participat la numeroase turnee, festivaluri și concursuri în următoarele țări: România, Rusia, Belarus, Lituania, Ungaria, India și Nepal. Colectivul a obținut titlul onorific de colectiv „Model”.

În concluzie putem menționa faptul că ceea ce s-a creat cu mare dăruire și în care s-a depus suflet va dăinui mult timp. Un ansamblu ce promovează valorile unui popor prin muzica și dansul popular este aidoma unei făclii ce arde continuu.

Cuvinte-cheie: ansamblu, muzică, dans, tradiție, dăruire.

Șezătoarea și claca: caracteristici comune și diferențe

Raisa OSADCI,
Institutul Patrimoniului Cultural

Șezătoarea și claca sunt instituite tradiționale, definite de anumiți parametri comuni, dar fiind caracterizate și de diferențe accentuate.

Determinantele comune principale se referă, în primul rând, la faptul că ambele fenomene culturale fac parte din registrul obiceiurilor comunitare, iar una din funcțiile de bază ale acestora constă în transmiterea din generație în generație a informației și modelelor tradiționale. În situația când claca are loc în interior (claca de scărmanat lână, de dezghiocat porumb / păpușoi etc.), atunci fenomenele respective au și spațiul de desfășurare identic.

Faptul că aceste două obiceiuri, șezătoarea și claca, uneori au loc în condiții de interior, că în cadrul evenimentului se derulează activități de muncă, iar participanții sunt numeroși, – reprezintă markeri comuni. Din această cauză, șezătoarea și claca sunt confundate în mod frecvent, mai ales, actualmente, când evenimentele culturale de sorginte etnofolclorică sunt deseori organizate în cadru festiv modern.

Între șezătoare și clacă se remarcă diferențe notabile. Șezătoarea reprezintă întrunirea inițiativă a cetii feminine, unde au acces doar fetele mari și una-două femei cunoscătoare de tradiție (de obicei, mama și/sau bunica fetei, în casa căreia se face șezătoarea), iar în unele perioade calendaristice, la șezătoare intră, pentru scurt timp, și flăcăii. În cadrul acestor reuniuni secrete (în timpul când nu sunt prezenți flăcăii), fetele mari trebuie să preia de la femeile cunoscătoare învățăturile neamului despre lume, despre derularea vieții, despre divinități, despre relația între oameni etc. (ca să-și poată educa în viitor copiii) și, în special, despre arta de a-și asuma în familie funcția de nevastă și mamă. La șezătoare se toarce. Este un tors sacru, care produce firul sacru, ce face legătura cu alte lumi, de unde vin și unde pleacă sufletele. Șezătoarea pregătește trecerea părții feminine a societății tradiționale de la statutul de fată mare la cel de femeie măritată.

Spre deosebire de șezătoare, la clacă participă toate categoriile de gen și de vârstă (actanți activi – persoanele cu capacitate de muncă), iar obiceiul, având rostul solidarității între membrii comunității, se axează pe principiul darului de muncă.

Cuvinte-cheie: șezătoare, clacă, fată mare, fir, întrunire inițiativă.

Potențialul patrimoniului cultural al orașului Londra și valorificarea lui turistică

Mihaela PRODAN, masterandă,
Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

În prezenta comunicare facem o prezentare generală a specificului patrimoniului cultural al unuia din cele mai bogate orașe din lume și promovării acestuia prin turism.

Cultura din orașul Londra se referă la diverse aspecte: arhitectură, muzică, teatru, muzee, festivaluri, stilul de viață etc. Londra este unul dintre cele mai vizitate orașe, prezentând totodată și cel mai interesant amestec de culturi din Europa.

O varietate de monumente de arhitectură sunt simboluri culturale asociate cu Londra, cum ar fi Big Ben, Palatul Buckingham, Monumentul Reginei Victoria, Piața Trafalgar etc. Multe alte obiective culturale britanice sunt puternic asociate cu Londra: cutia telefonică Roșie, autobuzul AEC Routemaster, taxiul negru, Drapelul Comuniunii. Londra găzduiește, de asemenea, atracții culturale notabile: Muzeul Britanic, Galeria Națională, Muzeul *Madamm Tussauds*, Carnavalul Notting Hill și O2. Prin muzică, comedie și teatru, Londra este plină de viață, cu numeroase evenimente artistice. Orașul este renumit și pentru viața teatrală, iar cartierul de teatru West End a dat numele „Teatrul West End”, componenta teatrului profesionist mainstream pus în scenă în marile teatre londoneze.

Pe lângă limba oficială aici se vorbesc și alte circa 300 de limbi, fapt care face din Londra un oraș divers. Anume diversitatea a modelat de-a lungul timpului cultura orașului. Toate atracțiile lui fac din acest oraș unul din cele mai vizitate locuri din lume. Acesta este motivul pentru care Londra atrage din ce în ce mai mulți turiști și concurează cu alte orașe, precum Paris, Roma, Amsterdam, Viena, New York, Moscova, Sankt Petersburg, Barcelona, care sunt cunoscute pentru cultura lor autentică. Turismul cultural este în creștere și mulți călători vin aici pentru a cunoaște și a se bucura de stilul de viață britanic. Turismul generează 3,2 miliarde de lire sterline pe an pentru economia Londrei și susține circa 80 000 de locuri de muncă.

Cuvinte-cheie: patrimoniului cultural, turismul cultural, orașul Londra, evenimente artistice, diversitatea culturală.

Ansamblul Folcloric de Căntece și Dansuri „Sălcioarele” din comuna Burlacu, raionul Cahul

Olesea RADEV, studentă,
Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

La 8 martie 2013 în comuna Burlacu, raionul Cahul, a fost fondat ansamblul folcloric de căntece și dansuri „Sălcioarele”. Ansamblul a fost numit în cinstea râului Salcia Mică ce curge prin localitatea dată. Conducătorul lui este Natalia Nichiforeac. Membrii lui sunt oameni din diferite profesii: cadre didactice, agricultori, contabili, care prețuiesc și iubesc folclorul autentic. Colectivul și-a început activitatea pe scena Casei de Cultură din localitate și, mai apoi, cu un concert în incinta gimnaziului „Nicolae Iorga”. Scopul principal al acestuia este promovarea și păstrarea tradițiilor strămoșești.

Ansamblul a creat un bogat și variat repertoriu muzical și coregrafic. El este alcătuit din doine, colinde, urături, căntece populare, balade, hore. Doinele cântate de ansamblul „Sălcioarele” reprezintă un adevărat tezaur folcloric din ținut. „Sălcioarele” bucură cu o varietate de dansuri populare românești. Cu fiecare ocazie, cântecul și dansul au avut un rol important. Asemenea ocazii sunt zilele de sărbătoare și ritualurile de familie, manifestările legate de muncile agricole și credințele dedicate fertilității pământului.

Ansamblul a participat la diverse festivaluri și manifestări cultural-artistice nu numai în raionul Cahul: Festivalul internațional de folclor românesc cu genericul „Folclorul unește românii de pretutindeni”, or. Buzău, România; Festivalul familiei și tradițiilor de la Vatra; Festivalul „Din zestrea neamului”, în cadrul cărora au purtat costume populare caracteristice zonei de sud a țării noastre. „Sălcioarele” au luat parte la mai multe festivaluri ale datinilor și tradițiilor de iarnă, unde au promovat obiceiurile moștenite din străbuni: colinde, urături, capra, semănatul etc.

Pe parcursul perioadei de activitate Ansamblul „Sălcioarele” a devenit un adevărat ambasador al culturii, promovând tradițiile și obiceiurile, portul popular, melosul, dansul popular. Ansamblul este o mândrie a comunei Burlacu, ce valorifică cu multă dăruire tezaurul etnografic de la sudul Republicii Moldova.

Cuvinte-cheie: ansamblu, folclor, dans, doină, obicei.

Predarea disciplinelor ciclului de studiu evreiesc în liceele din Chișinău cu componenta etnoculturală: starea actuală a problemei

Larisa SAMCIUC,
Liceul Tehnologic ORT B. Z. Herțli, mun. Chișinău

După proclamarea suveranității Republicii Moldova în anul 1991, conducerea țării a susținut dorința populației evreiești din țară de renaștere națională. Un eveniment important în viața comunității evreiești din Moldova a fost deschiderea la Chișinău, în august 1991, a școlii generale evreiești nr. 22, iar în 1992 – școala evreiască nr. 15. Din 2001, școala evreiască nr. 22, iar din 2005 – școala nr. 15 a început să facă parte din sistemul educațional internațional evreiesc „World ORT”. În anii 2000, școlile evreiești medii au fost transformate în licee: Liceul Tehnologic ORT B.Z. Herțli, Liceul Teoretic Rambam ORT. Ei au păstrat predarea disciplinelor ciclului evreiesc: istoria și tradițiile poporului evreu și ebraică.

Predarea acestor discipline este în subordinea Ministerului Educației și Cercetării al Republicii Moldova și Ministerul Educației din Israel, care coordonează predarea disciplinelor ciclului de studiu evreiesc în școli și licee cu o componentă etnoculturală evreiască. Această practică este aplicată și în alte țări membre ale CSI dar și în țările Baltice. Partea israeliană oferă asistență metodologică și consultativă pentru profesori.

Pentru a încuraja interesul în rândul elevilor liceelor față de disciplinele ciclului evreiesc, se organizează olimpiade anuale, a căror finală are loc în Israel. Liceele implementează, de asemenea, proiectul „Drumul meu spre Israel”, care vizează studierea de către elevi a diferite perioade din istoria poporului evreu etc.

Astfel, liceele evreiești din Chișinău de la începutul anilor '90 ai secolului XX continuă să joace un rol important în restaurarea, păstrarea identității naționale și în introducerea elevilor în istoria, limba și tradițiile poporului evreu.

Cuvinte-cheie: licee, componenta etnoculturală, discipline ale ciclului evreiesc.

Aspecte etice și atitudinale ale practicilor ceremonialelor de trecere. Cazul satului Fetești, raionul Edineț, Republica Moldova

Alexandru SEU,
Liceul Teoretic „Mihai Eminescu”, mun. Edineț

Alături de practicile generale și larg utilizate, care consemnează valoric trecerea de la o etapă vitală la alta, cultura populară atestă și manifestări regionale și de ordin secundar, prin care individualitatea sau colectivitatea își exprimă perspectivele de percepere a imperativului echilibrului dintre momentele esențiale ale ciclului vieții. Acest articol oglindește practicile adiacente etapelor fundamentale ale ciclului vieții, pe care le-am identificat în satul Fetești, raionul Edineț, Republica Moldova.

Ideatica materialului faptic evocat de localnici plasează în centrul acestor practici balanța vieții și a morții, având finalitatea majoră absolută, triumful vieții asupra morții, a cărei realizare, prin posibilitățile actante și predestinarea subiecților, nu este întotdeauna garantată. Un alt aspect important este raportarea acestor practici la cotidianul social, la necesitățile utilitare, la momentele de instabilitate care, privite din unghi axiologic, periclitează parcursul firesc al cercului vieții, dar care, odată întâmplate, trebuie acceptate.

Cercetarea dezvăluie valențele locale ale următoarelor trei practici: fierberea colțunașilor cu iarbă și țărână, trecerea (cu descântec) a unui copil bolnav peste un mormânt și acoperirea cadavrului deshumat cu o nouă pânză albă. Aceste practici denotă un sincretism cu lirica populară, deoarece presupun incantații, bocete, formulări retorice.

Practicile respective caracterizează o comunitate care trăiește în strânsă comuniune cu legile naturii, care este o bună cunoscătoare a simbolisticii și stilisticii populare, care exprimă viziuni mitice primordiale. Noul context socio-cultural a determinat dispariția acestui tip de practici, însă sensurile lor primare au rezistat timpului, deoarece ele promovează valori perene, care sunt indispensabile oricărui sistem funcțional. Viziunea contemporană trebuie să aprecieze modul în care strămoșii noștri au sesizat anumite realități și au încercat să fortifice atitudini și comportamente.

Cuvinte-cheie: trecere, percepere, practică, valoare, comuniune.

Monumentul de arhitectură „Crucea Memoriei” din localitatea Săiți, raionul Căușeni

Natalia STRATAN, studentă,
Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

În anul 2014 în satul Săiți a fost instalat un monument dedicat victimelor regimului stalinist, numit „Crucea Memoriei”. El a fost ridicat în locul unde se găsea cândva o moară de vânt. Monumentul are 17 m înălțime. Crucea este amplasată în așa mod încât poate fi văzută din orice punct al satului. Tot aici, pe o placă, sunt încrustate numele persoanelor deportate. 57 de familii din satul Săiți au fost trimise în Siberia. Cu regret singurul care a rămas în viață și a reușit să se întoarcă acasă este Mihail Siloci. „Am fost persecutat chiar din colegiu. Totul a fost confiscat. De casă eu nu m-am apropiat”, – a spus acesta la inaugurarea monumentului.

Crucea a fost proiectată de arhitectul Alexandru Sinco și finanțată de Sergiu Balica, antreprenor, originar din localitate. Lucrările de instalare au durat circa o lună de zile. Inaugurarea ei a avut loc la 29 mai 2014. La manifestare au fost prezenți Sergiu Balica, sponsor; Pavel Bejenuța, deputat în Parlamentul Republicii Moldova; Valentina Sturza, președintele asociației deportaților; Valeriu Musteață, primar al satului Săiți; Tudor Para, reprezentant al aparatului președintelui raionului; Simion Gluh, autorul versurilor încrustate pe cruce și fost director al gimnaziului din localitate; Mihail Siloci, fost deportat și copiii celorlalte persoane deportate.

„Crucea Memoriei” este un monument de arhitectură important din punct de vedere istoric pentru sat. Deși nu are o vechime mare, el și-a confirmat valoarea în puținul timp de când a fost ridicat. Pentru băștinași are o importanță deosebită deoarece astfel vor rămâne mereu în istorie numele persoanelor deportate. Sătenii au apreciat gestul, remarcând: „Este un monument care va educa la elevi respectul față de băștinași”. Aici sunt organizate diverse manifestări, precum: Hramul localității, Ziua Independenței, Ziua Limbii, Ziua comemorării victimelor staliniste și altele.

Cuvinte-cheie: monument, cruce, memorie, sat, deportați.

Instituțiile evreiești de caritate în Chișinău

Dr. Irina ȘIHOVA,
Institutul Patrimoniului Cultural

Comunicarea este dedicată instituțiilor evreiești de caritate: spitale, orfelinate, aziluri din Chișinău, precum și locului lor în istoria orașului. Civilizația evreiască se distinge prin atitudinea sa specială față de caritate. Tradițiile de sprijin individual și comunitar pentru văduve și orfani, bolnavi și neputincioși, vârstnici și săraci au fost și rămân un factor important în viața socială evreiască. Societățile de binefacere erau asociații voluntare, independente de comunitate; veniturile lor constau în principal din cotizațiile membrilor, donații unice și doar într-o mică măsură – din chetă. Deseori, astfel de societăți atrăgeau în rândurile lor toți sau aproape toți evreii bogați din localitate, devenind astfel cele mai mari asociații evreiești. O parte semnificativă a organizațiilor caritabile de tip tradițional sau semi-tradițional create anterior au intrat sub egida lor; în plus, au existat multe instituții de caritate publice noi, instituții de învățământ, asociații de cooperare, fonduri de ajutorare a victimelor pogromurilor și refugiaților.

În Imperiul Rus, precum și în Basarabia, până la sfârșitul secolului al XIX-lea, caritatea evreiască era strâns legată de comunitate. Regulamentul privind cheta, publicat în 1844 și valabil până în 1917, prevedea că încasările din cheta obligatorie ar trebui folosite, printre altele, pentru „obiecte de binefacere și caritate”.

Evreimea din Basarabia, în cea mai mare parte, nu era foarte bogată. Analiza repartizării ocupațiilor evreilor în Basarabia, conform rezultatelor primului recensământ al populației din Rusia din 1897, arată că doar aproximativ 30% din populația evreiască din provincie (jumătate din bărbați și doar 10% dintre femei) își câștigau de sine stătător existența. La Chișinău comunitatea evreiască, relativ bogată, avea în permanență grijă de a susține cele mai vulnerabile părți ale societății: văduve, orfani, bătrâni solitari.

Cuvinte-cheie: Chișinău, evrei, arhitectura, caritate, spital evreiesc, azil.

Arheologia judiciară și istoria recentă

Sebastian ȘUFARIU, masterand,
Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

Arheologia juridică reprezintă un domeniu interdisciplinar care a contribuit enorm în perioada contemporană la rezolvarea cazurilor de crime contra umanității. Datorită eforturilor arheologilor juridici, masacre ca cele din spațiul fostei Iugoslavii, dar și din alte teatre relativ recente de război (Africa, Orient), au putut fi probate, iar făptașii, deși nu în totalitate, au fost aduși în fața justiției. Fiind un domeniu de cercetare care ființează doar de două decenii ca disciplină de sine stătătoare, arheologia juridică are încă în față o sarcină uriașă pentru a scoate la lumină dovezile despre crimele care au fost înfăptuite de diferite regimuri politice din Europa, dar și din alte părți ale lumii, de dictatori nemiloși sau de executanți mârșniți de fanatism și cruzime. Nici spațiul românesc nu a fost scutit de astfel de atrocități. Rămase multă vreme tănuite cu complicitatea autorităților de stat sau folosite în scop propagandistic în funcție de culoarea politică a regimului care le instrumenta, crimele, torturile, violurile, jafurile, samavolniciile de tot felul nu au putut fi cercetate în mod științific în contextul real al împrejurărilor istorice în care s-au produs, care le-au germinat existența și declanșat evoluția. În România secolului XX conflictul dintre cele două ideologii extreme, fascismul și comunismul, a generat începând cu sfârșitul deceniului trei, o serie de violențe a cărei intensitate, cantitate și macabră diversificare avea să atingă apogeul în ceea ce istoriografia a reținut ca fiind „obsedantul deceniu” – perioada anilor ‘50.

Momentan în România nu există studii în arheologie criminalistică. Formarea viitorilor experți se face „din mers” prin aportul unor arheologi cu experiență care de câțiva ani au acoperit cu mari dificultăți și sacrificii personale acest domeniu de activitate. Aceasta în condițiile în care în Occident conceptul de arheologie judiciară este supus deja unui proces de revizuire critică.

Cuvinte-cheie: patrimoniu cultural, istorie, arheologie juridică, criminalistică, interdisciplinaritate.

Rolul școlii în educația *Pro Patrimoniu*

Dr. Valentina URSU,
Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

Prezentul studiu urmărește prezentarea unei noi paradigme privind rolul școlii în pregătirea tinerilor pentru prețuirea și protejarea istoriei și realizărilor culturii naționale și universale. El se sprijină pe analiza cercetărilor istorice, pedagogice, etnografice, culturologice privind procesul de transmitere a bogatului patrimoniu moștenit de la generațiile anterioare.

Se constată că timp de peste patru secole, școala a fost principalul factor de educație, transmițând elevilor atât bazele științifice ale cunoștințelor despre istoria și cultură propriului popor, cât și informațiile despre realizările culturii universale. Ultimele decenii au schimbat radical rolul școlii ca unicul furnizor de cunoștințe. Mijloacele de comunicare video și electronice astăzi sunt principalele surse de documentare privind originea, perpetuarea de-a lungul secolelor și prezentul numeroaselor obiecte ale patrimoniului material mobil și imobil: complexelor arheologice, arhitecturale, a vestigiilor ecleziastice și de apărare, a monumentelor de for public, precum și a obiectivelor patrimoniului imaterial.

Cu toate acestea, în societatea contemporană școala rămâne a fi un factor valoros nu atât de transmiterea cunoștințelor, cât în formarea competențelor pentru aprecierea valorii moștenirii culturale. De calitatea pregătirii tinerei generații depinde viața în comunitate de mâine. Și dacă tinerii vor cunoaște și vor înțelege că ceea ce au creat străbunii noștri s-a bazat de perceperea și aprecierea valorilor general-umane: viața, sacrul, omul, adevărul, cunoașterea etc., atunci le va fi mai ușor să păstreze și să valorifice în noile condiții multe din vestigiile patrimoniale de altădată. Instituțiile educaționale dispun de mecanisme eficiente de transmitere și valorificare a patrimoniului moștenit în interesele întregii comunități. Școala trebuie să-i ajute pe elevi să preia ceea ce e important pentru comunitatea de azi, păstrând memoria culturală.

Cuvinte-cheie: școală, educație, patrimoniu, acțiuni, implicare.

Research of design features of memento mori rings

PhD Yevheniia HOLOVCHANSKA, Tatiana KUCHER, student,
Dr. Maryna KOLOSNIChENKO, Kyiv National University of Technology
and Design, Ukraine

The theme of memory and sorrow can be traced in the art of jewellery since antiquity and had several meanings: romantic (until death do us part), mourning (in memory of the deceased), philosophical (memento mori, remember death). This type of ring still serves as a memorable element of death in the tribes of Africa, Mexico, in the subcultures of the Goths and Punks.

Memento mori rings were especially popular in the 17th century, in the Baroque era and in the second half of the 18th century when the ideas of sentimentalism prevailed in literature and art. At this time, clear canons of memorial ornaments were formed, and in the second half of the 19th century – mourning etiquette, which strictly regulated jewellery.

In ancient Greece, rings were decorated with images of skeletons, skulls, cupids with torches, symbolic stones. Sometimes rings were made in the secret holes, where curls of hair were placed, endowing it with the magical power of communication with deceased loved ones. In the Middle Ages, images of skulls and skeletons on rings were decorated with black enamel and quotations from scripture or words of sorrow. The rim of the ring was covered with black enamel engraved with the image of laurel or acanthus. In the 18th century in the design of rings began to use images of other plants – forget-me-not, immortelle, hyacinth, ivy, poppy, which were cut from black onyx, laid out of turquoise, halves of pearls or diamonds in black enamel, from strands of hair.

In the 19th century, mourning rings with curls decorated with enamel appeared in England: white for children and those who did not have time to get married, black for married people. Other rings had a base (oval, round, rarely square), where on a background of coloured foil (silk) thin gold wire, small pearls, rhinestones laid out memorable initials. The top of the image was covered with a crystal plate or glass.

Thus, the design features of the memento mori ring from antiquity to the 19th century are studied.

Key words: ring, jewellery design, memento mori, mourning etiquette.

Traditional games of the Gagauz people as reflected in periodicals

Dr. Vitali SÎRF,
Institute of Cultural Heritage

In the arsenal of researchers in the field of ethnology in general and Gagauz studies in particular, there is such a significant source as periodicals, to which they have recently begun to turn more and more often. Our communication considers the issue of how the gaming culture of the Gagauz is reflected on the pages of periodicals intended for children and adolescents. To study this issue, we took the following periodicals: "Kırlangaç" ("Swallow"), „Güneşçik" ("Sun"), "Guguşçuk" ("Dove"), and "Gagauz dili hem literaturası" ("Gagauz language and literature"). The latter is an educational and methodological journal, often publishing articles and materials of a didactic nature on the topic of interest to us. For example, in the very first issue of the magazine for 2009, there are two articles aimed at the role and significance of play in terms of learning the native language and enriching the vocabulary of students. In magazine publications, the topic we are considering acquires a greater flavor due to the colorful illustrative material accompanying the texts of traditional games, in which the rules of a particular game are given. The following games can be mentioned as examples: "Tavşancık" ("Bunny"), "Tprus', kara kedil!" ("Scat, black cat!"), "Kız-gelin alırız" ("Marry a girl-bride"), "Kuran" (a game like checkers), "Aşık" (dice). In addition, in them we find the use of aphoristic types of Gagauz folklore (tongue twisters, counting-out rhymes or drawing of lots, riddles), through which the participants are divided into groups or teams or children and adolescents compete who is better at pronouncing a tongue twister or showing ingenuity when guessing riddles.

From all of the above, we can conclude that periodicals are an important additional source in the study of such a poorly studied topic as the traditional games of the Gagauz.

Key words: periodicals, illustrative support, traditional games, Gagauz, gaming culture.

ДНК Украинского художественного искусства

Карина АРЕНДАР, др. Татьяна ДЗЫКОВИЧ,
др. хаб. Людмила ГАЛАВСКАЯ,

Киевский национальный университет технологий и дизайна, Украина

Петриковская роспись – это декоративно-орнаментальная народная живопись Украины, которая зародилась в поселке Петриковка Днепропетровской области.

Художественную основу петриковской живописи составили традиции декоративной росписи внутренних помещений крестьянских домов. Декоративная стенопись была распространена во многих регионах Украины. Так, на Днепропетровщине, в поселке Петриковка, существовала традиция декорировать стены домов насыщенным растительным орнаментом. Рисунки на стенах домов не были долговечны. Перед большими праздниками стены жилища белили и заново наносили новые цветочные орнаменты. В основном этим занимались женщины. Все узоры имели особое значение. Например, две птички символизировали любовь, множество цветов – богатство и т.д. Для изготовления красок в основном использовали натуральные соки и отвар из растений. Кисточки для росписи мастера делают сами – из кошачьей шерсти, выстриженной из грудки животного. Такая кисточка позволяет краске ложиться ровно, легко и аккуратно. Краски для росписи никогда не смешиваются. Рисунок нередко может выполняться пальцами – для выполнения присущих Петриковке точек. Секреты росписи мастера передавали своим ученикам или детям.

Следующим этапом развития декоративной росписи стало изготовление декоративных композиций на бумаге под названием рисовки. Они имитировали стеновую роспись и наклеивались на стены в соответствии с правилами отделки дома. Уже в первой четверти XX века стали известны имена народных мастеров петриковской росписи: Надежда Белоконь, Татьяна Пата, Ярина Пилипенко. Следующее поколение славилось, в частности именами Федора Панко, Василя Соколенко, Василя Вовка, Веры Павленко, Нины Турчин. Среди современных мастеров известны Елена Ярмолюк, Наталья Малярчук, Виктория Тимошенко.

В современном мире петриковскую роспись стали использовать в векторном пространстве и изображать на повседневных вещах, та-

ких как почтовые марки, банковские карты, элементы интерьера и декора, в дизайне одежды, аксессуаров. К 30-летию Независимости Украины презентовали специальную визуальную символику в виде цветов, также был создан сине-желтый цветок, выполненный в стиле петриковской росписи. В 2012 году петриковская роспись внесена в Национальный перечень нематериального культурного наследия, а в 2013 – в список Всемирного нематериального культурного наследия человечества в рамках программы ЮНЕСКО «Шедевры устного и нематериального культурного наследия».

Ключевые слова: петриковская роспись, художественное искусство, нематериальное наследие.

Этнические истоки творчества в кубизме Александры Экстер

Инна ГАЕВАЯ, Др. НИКОЛАЕВА Татьяна, Др. Надежда ПАРАНЬКО,
Киевский национальный университет технологий и дизайна,
Украина

Исследование творчества Александры Экстер, яркой представительницы украинского авангарда 1910–1930 годов, направлено на изучение средств выразительности, сочетающих в себе характерные для европейского кубизма композиционные решения и традиционные знаковые элементы украинской народной культуры.

Жизненный путь А. Экстер неоднократно пролегал от Киева до ведущих художественных центров Европы. Являясь проводником прогрессивного западного искусства, Экстер активно развивала направление кубофутуризма в Украине. Уникальность ее искусства раскрывается в органическом сплетении двух генетических ветвей – греческой и славянской. В своем творческом поиске художница обращалась к истокам обеих цивилизаций: древним мотивам античности и украинским народным традициям. В ее эскизах сценических героев часто прослеживается симбиоз скульптурно-атлетической формы античности и свойственных украинской школе орнаментальности и красочности. Её футуристические композиции сияют яркими красками. В работах часто встречаются серебристо-серые и голубые тона, свойственные древним фрескам.

Глубокая связь А. Экстер с народным творчеством Украины проявилась в период ее работы в артели села Вербовка Полтавской области, где целью художницы было создание на основе народного творчества нового, прогрессивного и профессионального направления в искусстве. Художница неоднократно выезжала в экспедиции по селам с целью сбора и систематизации базового материала для творчества. В создаваемых новых работах традиционные мотивы наделялись чертами нового кубистического стиля.

Объединив античную культуру, этнические мотивы и западноевропейское авангардное искусство, А. Экстер дала толчок новым направлениям в искусстве и дизайне. Ее творчество является ключом к пониманию многих процессов и течений в современном культурном пространстве.

Ключевые слова: А. Экстер, кубизм, украинское народное творчество, авангардный театр, современное культурное пространство.

Виды украинских этнических украшений

Марта ГОЦИК, студентка, др. Марина КОЛОСНИЧЕНКО,
др. Калина ПАШКЕВИЧ,
Киевский национальный университет технологий и дизайна, Украина

Этнический стиль это стиль, сформированный под влиянием культуры. Каждая культура имеет отличия и особенности, которые отчетливо прослеживаются в ювелирных украшениях. В зависимости от места создания, украшения отличаются по форме, технике производства, материалам и цветовой палитре.

Этнические украшения народов мира всегда отличались большим количеством разнообразных символических компонентов, которые имели свой смысл. На протяжении веков украшения выполняли защитную функцию амулетов, талисманов, оберегов, а также сообщали окружающим о статусе и богатстве своего обладателя.

Украинский народ имеет очень богатое культурное наследие. Этнический стиль, основанный на традициях украинцев, является самобытным и колоритным. Он формировался от поколения к поколению, претерпевая эволюционные изменения под влиянием исторических событий и других факторов, но при этом сохраняя свой неповторимый характер.

Ярким и художественно выразительным дополнением к украинской народной одежде всегда были съёмные украшения: диадемы, подвески, браслеты, серьги и т.д. Основными украшениями украинских женщин были серьги, бусы, крестики. Мужчины носили кольца, но для них основными атрибутами были оружие и пояс. На территории Западной Украины особой популярностью пользовались украшения, изготовленные из бисера: герданы, сылянки, кризи. Самым популярным нагрудным украшением на Гуцульщине были шелесты – металлические бусы из небольших круглых бубенчиков (колокольчиков) – одно из самых старинных славянских украшений. Более доступными украшениями были бусы из разных материалов, которые состояли преимущественно из одного разка. Исключение составляли писанные бусы – массивные нагрудные украшения из драгоценных венецианских бусин из цветного стекла, декорированные золотом и расписанные красками. Корали или бунты – самое распространенное традиционное ожерелье украинок из коралловых бусин в форме цилиндров или бочонков, нанизанных на нить (разок).

Украинские аутентичные аксессуары почти не подверглись транс-

формации, а лишь частной вариативности. В настоящее время украинские аутентичные бусы активно используются дизайнерами на мировых подиумах. Украшения и ювелирные изделия в этническом стиле можно сочетать между собой в любом порядке, как это делали наши предки.

Ключевые слова: этностиль, аксессуары, украшения, традиции, символика.

Проблема межкультурных отношений молодёжи в ситуации неопределённости

Др. Ирина КАУНЕНКО,
Институт культурного наследия

В настоящее время накоплен обширный эмпирический материал для исследования межкультурных отношений. При исследовании межкультурных отношений молодёжи важно учитывать, чтобы политика мультикультурализма была адаптирована к социокультурной среде, в которой она реализуется.

Для оптимизации межкультурных отношений молодёжи интерес представляют исследования американского психолога J. F. Dovidio, и его сотрудников из Йельского университета, изучавших проблему уменьшения предрассудков и дискриминации на основе изменения способов категоризации себя и других. Согласно общей модели идентичности дружественные контакты внутри группы, в том числе межкультурные, способствуют формированию групповой идентичности (Dovidio, J. F., Gaertner, S. L., & Saguy, T. (2007). Another view of “we”: Majority and minority group perspectives on a common ingroup identity. *European Review of Social Psychology*, 18, 296–330). Они рассматривают альтернативные формы перекатегоризации, различные предпочтения большинства и меньшинства группы (которые могут различаться по статусу группы, полномочиям или размеру) и потенциальные последствия этих групповых предпочтений для содержания межгруппового взаимодействия. Исследователи приходят к выводу, что, если членов различных групп побудить воспринимать себя как единую группу более высокого порядка, а не просто как две совершенно отдельные группы, то можно ожидать, что отношение к бывшим членам аутгрупп станет более позитивным, так как процессы, ведущие к фаворитизму по отношению к членам ингруппы, теперь будут направлены и на бывших членов аутгруппы. Ценность создания единой группы для уменьшения межгрупповой предвзятости постоянно подтверждается исследованиями за последние годы в различных культурах. В настоящее время в нашей стране формирование гражданской идентичности в системе образования представляется важной стратегической задачей.

Ключевые слова: межкультурные отношения, молодёжь, категоризация, предрассудки.

Интердисциплинарная ноэтическая система концепций в аспекте понятия «ноэтический опыт» по Клиффорду Гирцу

Др. хаб. Жозефина КУШНИР,
Институт культурного наследия

Разработанная нами ноэтическая система концепций последовательно ориентирована на выявление имплицитного содержания деятельности мифологического сознания, акцентируя именно гармонизирующий, т.е. этизирующий аспект этой деятельности: ее устремленность к смыслу. Разработка компонентов системы продолжается. Система базируется на трудах многих выдающихся исследователей. В их числе: достижения интерпретативной (герменевтической) антропологии К. Гирца, идеи Ж. Ж. Вюнанбурже, К. Хюбнера, В. Франкла, Э. Фромма, М. Бахтина, Н. Бердяева, Х. Ортеги-и-Гассета, К. Ясперса. Термин «ноэтический опыт» был введен К. Гирцем в статье «Как мы сегодня думаем: к этнографии современной мысли». К. Гирц полагал «проектом императивного характера» такое осмысление «разновидностей ноэтического опыта», которое поможет разрешить вопрос, «как пройти по поворотам „чужого“ опыта и передать хотя бы что-то из него другим, тем, чей опыт проходит по другим дорогам». Интерпретативная антропология К. Гирца широко использует понятие «смысл» – вплоть до того, что основывает на нем дефиницию понятия «человек». Термин «ноэтическое» в сходном значении – как «духовное», но не в теологическом смысле, а в антропологическом – использовался и В. Франклом. Название ноэтической системы определяется тем, что три концепции, ее составляющие, базируются на ряде общих ключевых понятий, принадлежащих к сфере духовного, или ноэтического. В их числе понятия «смысл», «этика», «сущность», «мифологическое сознание», «сакральность (абсолютная значимость) индивидуального начала», «катарсис» и другие. Система состоит из трех концепций: концепции этизирующего мифологического сознания (она же концепция гуманизации мифа), концепции эстетического смысла и концепции мегамодерна. Они объединены между собой и общими ключевыми понятиями, и ходом научного мышления. Задаче выявления ноэтического опыта соответствует разработка и применение инновационных этнологических интерпретативных моделей осмысления герменевтических максим.

Ключевые слова: ноэтическая система концепций, интерпретативная антропология К. Гирца, мифологическое сознание, ноэтический опыт, «новый гуманизм в XXI веке».

Культурное наследие города Унгень

Владимир ПАВЛОВ, студент,
Кишинёвский государственный педагогический университет
имени Иона Крянгэ

Наше время отличается обострившимся интересом к истории и культурному наследию. Унгены является одним из крупных городов Молдовы. Любовь к тому или иному городу обусловлена чувствами, которые в нем пришлось испытать, а также самим городом, его обликом, его историей.

Город Унгень начинается на берегу Прута и простирается по берегу речки Делия до владения Ойшань.

Среди достопримечательностей выделяется каштановая аллея – одна из самых длинных каштановых аллей в Европе. Архитектурный облик Унгень дополняют два храма: построенный в 1903 году в византийско-русском стиле Храм святого Александра Невского – в честь победы в русско-турецкой войне 1877–1878 годов и церковь святого Николая (1882 год), воздвигнутая на средства князя Морузи, могила которого находится на территории церкви. *Железнодорожный мост через Прут, построенный в 1871 году, по разным источникам был спроектирован французским инженером Гюставом Эйфелем, автором всемирно известной башни в Париже.* Место для отдыха под названием *Три озера* – очень красивое и живописное – пользуется большой популярностью у жителей Унген и гостей города. В число туристических объектов входит *ковровая фабрика*. Традиционные молдавские ковры знают далеко за пределами страны. Немалая заслуга в этом принадлежит унгенской ковровой фабрике. Предприятие работает уже три десятка лет и является самым крупным в центральной Европе. В *Музее истории и этнографии* собраны обширные запасники, большая научная библиотека, аэрофотокарты района с указанием древних поселений и остатков крепостей. *Мемориал павшим во Второй мировой войне и обелиск в честь воинов 252-й дивизии, участвовавших в освобождении Унген в 1944 году, являются данью уважения людям, отдавшим свои жизни за освобождение родного города.*

Ключевые слова: наследие, памятник, мост, музей, мемориал.

Народные головные уборы – объект современного дизайна

Др. Надежда ПАРАНЬКО, Инна ГАЕВАЯ, др. НИКОЛАЕВА Татьяна, Киевский национальный университет технологий и дизайна, Украина

Исследование вопросов, связанных с созданием элементов украинского народного костюма, их колорита и орнаментальности особенно актуально для теории и практики современного дизайн-проектирования. Народные головные уборы в системе построения костюмного комплекса осуществляют своеобразную структурную функцию завершения ансамбля. Именно это является определяющим качественным свойством украинских народных головных уборов, выполняющих знаковую и эстетическую функции.

Типологизация головных уборов происходит по основным признакам: пол, возраст, материал, крой, конструкция, способы ношения и декорирования, функциональное назначение. Кроме того, головные уборы классифицируются как повседневные, праздничные и обрядовые.

Например, женские головные уборы Средней Надднепрянщины XIX – нач. XX вв., состоят из двух обобщенных групп: платоводрапирующие (намитки, обрусы, платки) и шитые шапкообразные (очипки). Особую ценность в процессе их изучения представляют широко иллюстрированные рукописи исследователя украинской культуры, француза Доминика Пьера Де ля Флиза.

Наиболее распространенным и любимым головным убором украинских женщин была намитка. Ее вид, в отличие от других традиционных уборов, не менялся достаточно длительное время, определяя тем самым архитектуру головного убора украинок. Намитка представляет собой декорированное тканым орнаментом узкое полотно длиной до 5 м, изготовленное из тонкого льняного или конопляного полотна. Исследуя рисунки Де ля Флиза, можно отметить, что этот головной убор подробно представлен в его творчестве. При этом уделяется внимание разнообразным способам повязывания. Было установлено, что в Васильковском регионе распространение получил способ повязывания намитки – со спущенными на спину длинными концами. В Киевском регионе – большим бантом на затылке или под шею спереди. Намитка придавала особое величество и возвышенность всему костюму.

Ключевые слова: дизайн-проектирование, украинские народные головные уборы, намитка, рукописи Доминика Пьера Де ля Флиза.

Украинский народный костюм как источник вдохновения для разработки коллекций современной одежды

Др. Калина ПАШКЕВИЧ, др. Ольга ЕЖОВА,
др. Елена ГЕРАСИМЕНКО,

Киевский национальный университет технологий и дизайна, Украина

Потребность в усилении эстетических функций современного костюма ставит перед дизайнерами одежды сложные задачи, связанные с развитием и продвижением национальной идеи. Дизайн и мода являются одними из факторов восстановления и сохранения связей между человеком и его национальными корнями. Национальные традиции, самобытные художественные образы, отражающие характер народа, являются неисчерпаемым источником творчества в фешен-индустрии.

Целью исследования является анализ этнического направления дизайна в коллекциях мировых и украинских дизайнеров, а также этнической тематики в моде, основанной на использовании элементов народного украинского костюма, определения методов трансформации творческого этноисточника в костюмные формы.

Анализ показал, что дизайнеры трансформируют не только формы и колористику народного костюма, но напрямую используют украинскую аутентичную вышивку в современных моделях одежды. Многогранность украинской культуры позволяет не только использовать этнические принты и украшения, но и свободно и смело создавать вариации ансамблей одежды.

Дизайнер, обращающийся к народным традициям, использует этнические мотивы как мощный творческий импульс в поиске новых образных, художественно-композиционных и конструктивных решений современной одежды. Творчески переосмысливая народный костюм, дизайнер выявляет следующие признаки: символическую функцию костюма и его образное решение; способы формообразования народной одежды; материалы; рациональность и эстетику отдельных элементов системы «народный костюм» (головной убор, обувь, аксессуары и т.п.); декоративное решение костюма: цветовая гамма, декор (вышивка, аппликация, бахрома и т.п.); способ ношения разных элементов национального костюма; технологию изготовления и отделки народного костюма (лоскутная техника, плетение, ткачество и т.п.).

Трансформация национальных мотивов в стилистике современ-

ной одежды зависит от назначения изделия и его имиджевой характеристики. Новые дизайн-концепции создаются путем трансформации принципов формообразования и колористики аутентичного образа этноисточника или частичным заимствованием для создания современных художественных образов одежды.

Ключевые слова: дизайн, одежда, этнический стиль, украинский народный костюм, мода.

Изучение этнической идентичности традиционного жилого зодчества центрального Буджака

Оксана РОМАНОВА,

Одесская государственная академия строительства и архитектуры,
Украина

Изучение путей развития традиционного жилого зодчества является актуальной задачей для новейшей архитектуры и культуры в целом. При этом возникает необходимость осознания этнокультурных особенностей отдельных этносов на фоне глобальных процессов, приводящих к небывалой миграции населения, к ассимиляции, а также к потере прежней устойчивости многих социальных общественных институтов, к формированию новых явлений массовой культуры. Развитие средств социальной коммуникации позволяет выходить на принципиально новый уровень решения идейно-творческих задач архитектурного формообразования и учитывать интересы общин. Для современной архитектурной практики проектирования среды малых городов и сел необходимы знания по определению интегрирующих принципов. Немаловажным является поиск межсистемных связей современных направлений архитектурной науки и сложившихся на протяжении веков исторических архитектурно-художественных средств создания жилой среды. Все это позволит сопоставить разобщенные индивидуальные подходы и систематизировать проектные решения, выявить различные персонифицированные смыслы: нераскрытые значения архитектурных символов и знаков, свойственные архитектуре различных этнических групп, раскрыть языковую составляющую в современной архитектурной теории и практике. Семантика как система правил толкования отдельных языковых образований призвана выявлять смысловое значение алгоритмического языка в архитектурно-дизайнерском проектировании. Она (семантика) выступает как средство диалога и проявляется в коммуникативном пространстве города, в аспекте историко-культурных связей, а также в методике архитектурно-художественного образования. Архитектурную семантику можно рассматривать как необходимый теоретический метод выявления многомерного художественного и информационно-смыслового потенциала традиционной жилой архитектурной среды.

Ключевые слова: архитектура, традиция, семантика, этнические особенности, жилая среда.

Рецепция наследия митрополита Петра Могилы в современном российском православии

Др. Максим ХИЖИЙ,
Владимирский государственный университет
им. А.Г. и Н.Г. Столетовых, Россия

Богословское наследие митрополита Петра Могилы оказало огромное влияние на российскую церковную традицию. Синодальная эпоха явилась наиболее благоприятным временем для этого. Политические интересы имперских властей требовали проведения церковных реформ, для которых были необходимы интеллектуальные источники. В первую очередь, российскую власть устраивал антиуниатский вектор сочинений Могилы, что отвечало политическим интересам Империи в XVIII–XIX вв. В начале XX века на исходе синодального периода в Российской церкви началась широкая дискуссия об освобождении от чуждого ее духу католического влияния. Антиуниатские сочинения митрополита Петра утратили свою былую актуальность из-за отсутствия в них существенной критики католических догматов. Кроме того, такие авторитетные православные богословы, как о. Георгий Флоровский, усматривали в его трудах скрытое униатство. «Парижская школа» русского зарубежья выступила с критикой сочинений Могилы и образа жизни, не подобающего православному иерарху. Полонофильство митрополита также не осталось незамеченным церковными историками.

В 1996 году иерарх был канонизирован УПЦ МП, несмотря на отрицательный отзыв их Синодальной комиссии. В 2005 патриарх Алексий II благословил внести имя митрополита Петра в общецерковный календарь. В современном российском православии его почитание расценивают как уступку украинскому церковному сепаратизму, продолжением пагубного греко-католического влияния на церковную традицию, что невозможно не оценить как определенную историческую иронию над борцом с унией. Тем не менее, в православном обиходе до сих остается востребованной книгой Требник митрополита Петра, содержащей чин экзорцизма.

Ключевые слова: Православная церковь, униатство, Петр Могилы, богословие, иерархия.

CUPRINS

Olimpiada ARBUZ-SPATARI, Daniela ROȘCA-CEBAN Valorificarea motivelor covorului arhaic în arta textilă	10
Elena ARDELEAN, Vasile TUDOR Elemente simbolice ale identității naționale prezente în miniatura armeană	11
Tatiana BÎZGU Valorificarea artei populare a Republicii Molodva în sistemul modern de educație	12
Gherghina BODA Industria de casă în viziunea lui George Barițiu (Revista <i>Transilvania</i> 1877, 1889)	13
Adriana BUTNARU Darul ca parte a trocului în cadrul obiceiurilor de familie	14
Carolina COTOMAN Muzica în obiceiul funerar	15
Liliana CULEANU Valorificarea potențialului turistic al Rezervației natural-științifice „Codrii” din raionul Strășeni	17
Victor DAMIAN Viața religioasă a evreilor din Basarabia în perioada țaristă (1812–1914)	18
Adrian DOLGHI Revista „Femeia Moldovei” referitor la creșterea și educația copiilor sovietici (1951–1961)	19
Ion DUMINICA Valorificarea diferențiată a memoriei locale prin prisma surselor arhiviste explorate. „Popasul romilor nomazi” la Festivalul „La Hramul Căruțașilor”	20
	52

Valentina ENACHI	
Imaginea patrimoniului cultural național în presa Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești. Studiu comparat	
22	
Olga GARUSOVA	
Istoricul Alexandru Boldur despre minoritatea rusă din Basarabia	
23	
Sorin GRĂJDARI	
Conceptul de elită în mentalitatea tradițională românească	
24	
Valentina GRECU	
Studiul patrimoniului natural și cultural reflectat în manualele de geografie din învățământul gimnazial	
25	
Ina ISAC	
Vestimente exterioare din piele și blană în portul popular	
26	
Ana MURAVSCHI	
Ansamblul de Muzică și Dans Popular „Arcușul” din comuna Sărata Galbenă, raionul Hâncești	
27	
Raisa OSADCI	
Șezătoarea și claca: caracteristici comune și diferențe	
28	
Mihaela PRODAN	
Potențialul patrimoniului cultural al orașului Londra și valorificarea lui turistică	
29	
Olesea RADEV	
Ansamblul Folcloric de Cântece și Dansuri „Sălcioarele” din comuna Burlacu, raionul Cahul	
30	
Larisa SAMCIUC	
Predarea disciplinelor ciclului evreiesc în liceele din Chișinău cu componenta etnoculturală: starea actuală a problemei	
31	

Alexandru SEU	
Aspecte etice și atitudinale ale practicilor ceremonialelor de trecere. Cazul satului Fetești, raionul Edineț, Republica Moldova	32
Natalia STRATAN	
Monumentul de arhitectură „Crucea Memoriei” din localitatea Săiți, raionul Căușeni	33
Irina ȘIHOVA	
Instituțiile evreiești de caritate în Chișinău	34
Sebastian ȘUFARIU	
Arheologia judiciară și istoria recentă	35
Valentina URSU	
Rolul școlii în educația <i>Pro Patrimoni</i>	36
Yevheniia HOLOVCHANSKA, Tatiana KUCHER, Maryna KOLOSNIHENKO	
Research of design features of memento mori rings	37
Vitali SÎRF	
Traditional games of the Gagauz people as reflected in periodicals	38
Карина АРЕНДАР, Татьяна ДЗЫКОВИЧ, Людмила ГАЛАВСКАЯ	
ДНК Украинского художественного искусства	39
Инна ГАЕВАЯ, НИКОЛАЕВА Татьяна, Надежда ПАРАНЬКО	
Этнические истоки творчества в кубизме Александры Экстер	41
Марта ГОЦИК, Марина КОЛОСНИЧЕНКО, Калина ПАШКЕВИЧ	
Виды украинских этнических украшений	42
Ирина КАУНЕНКО	
Проблема межкультурных отношений молодёжи в ситуации неопределённости	44

Жозефина КУШНИР

**Интердисциплинарная ноэтическая система концепций в аспекте
понятия «ноэтический опыт» по Клиффорду Гирцу**

45

Владимир ПАВЛОВ

Культурное наследие города Унгень

46

Надежда ПАРАНЬКО, Инна ГАЕВАЯ, НИКОЛАЕВА Татьяна

Народные головные уборы – объект современного дизайна

47

Калина ПАШКЕВИЧ, Ольга ЕЖОВА, Елена ГЕРАСИМЕНКО

**Украинский народный костюм как источник вдохновения для
разработки коллекций современной одежды**

48

Оксана РОМАНОВА

**Изучение этнической идентичности традиционного жилого
зодчества центрального Буджака**

50

Максим ХИЖИЙ

**Рецепция наследия митрополита Петра Могилы в современном
российском православии**

51